

УДК 332.142.6:502.131.1(043.3)

DOI <https://doi.org/10.32782/2450-8640.2023.1.9>

Любов Григорівна Квасній,

кандидат економічних наук, професор кафедри математики та економіки
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна
orcid.org/0000-0001-5248-544X, e-mail: lg_k@ukr.net

Світлана Ярославівна Волошанська,

кандидат біологічних наук доцент кафедри біології та хімії
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна
orcid.org/0000-0003-4589-6376, e-mail: svitlana.voloshanska@gmail.com

Василина Олександрівна Колос,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін
Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна
orcid.org/0000-0002-6240-5412, e-mail: maup_truskavets@ukr.net

Оксана Семенівна Поясник,

старший викладач кафедри менеджменту організацій, економіки та підприємництва,
Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна
orcid.org/0000-0003-2525-0500, e-mail: maup_truskavets@ukr.net

Галина Ігорівна Сисин,

старший викладач кафедри менеджменту організацій, економіки та підприємництва
Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна
orcid.org/0000-0003-4957-1536, e-mail: maup_truskavets@ukr.net

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

Анотація. У статті досліджено основні еколого-економічні аспекти розвитку Прикарпатського регіону, визначено основні екологічні проблеми Львівщини та Івано-Франківщини та запропоновано можливі шляхи їх подолання. Наведено основні показники еколого-економічного розвитку областей Прикарпаття у Екологічному рейтингу регіонів України за 2022 рік. Зазначено, що Чернівецька область займає лідируючі позиції в екологічному рейтингу регіонів України протягом 2021–2022 років. Обґрунтовано, що оскільки екологічна ситуація в Україні в цілому, і в Прикарпатському регіоні зокрема, є особливо складною, забруднення навколишнього середовища, повітря, водоймищ і ґрантів наносить непоправну шкоду здоров'ю людей. Доведено, що взаємозв'язок між економікою та екологією стає все більш очевидним і вимагає комплексного підходу до розв'язання цієї проблеми. Обґрунтовано завдання, які потребують негайного вирішення для подолання наявних екологічних проблем в регіоні. Акцентовано увагу на доцільності використання відновлювальних джерел енергії як важливого елемента еколого-економічного розвитку, що дозволить зменшити залежність від імпортованої нафти та газу, зменшити викиди парникових газів та забезпечити стійкий розвиток економіки Прикарпатського регіону. Наголошено, що окремим аспектом еколого-економічного розвитку є забезпечення екологічної безпеки та контроль за викидами забруднюючих речовин. В результаті проведеного наукового дослідження встановлено, що в майбутньому економічний

розвиток Прикарпатського регіону повинен бути сталим, тобто повинен забезпечити належний рівень економічного зростання, не порушуючи екологічні рівноваги. Тому для цього необхідно розробляти ефективні плани розвитку, що передбачають захист довкілля та раціональне використання усіх наявних ресурсів.

Ключові слова: екологічні проблеми, регіон Прикарпаття, сталий економічний розвиток, збереження навколишнього середовища, захист довкілля, раціональне природокористування.

ВСТУП

Європейський союз активно проводить втілення Європейського зеленого курсу, який сприятиме переведенню всіх галузей людської діяльності на рейки сталого розвитку. На сучасному етапі економічних відносин в Україні спостерігаються значні протиріччя між розвитком економіки та станом довкілля, що спонукає до пошуку стратегічних рішень в плані управління соціально-економічним розвитком країни з урахуванням екологічного фактору. На сьогоднішній день екологічна ситуація в Україні надзвичайно складна. Природне середовище в більшості областей дуже забруднене. Так, викиди з підприємств у розрахунку на 1 кв км площі становлять приблизно 6,5 тонн. Забруднення від підприємств наносить непоправну шкоду здоров'ю людей. За останні 20 років наше розуміння біорізноманіття суттєво розвинулося: від сфери спостережень і опису, яка колись здебільшого була віднесена до сфери природничої історії, до сфери, яка охоплює економіку, екологію, генетику та природничі науки.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Об'єктом дослідження були еколого-економічні аспекти розвитку Прикарпаття, спрямовані на забезпечення екологічно сталого розвитку регіону. Методологічною основою написання статті є методи наукового пізнання, зокрема, діалектичний метод, метод порівняльний та групувань - у процесі оцінки екологічного та соціально-економічного розвитку окремих областей Прикарпатського регіону, фундаментальні положення загальної економічної теорії, дослідження в галузі економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток регіону з еколого-економічної точки зору означає збалансований підхід до забезпечення економічного зростання та збереження навколишнього середовища. У зв'язку зі зростанням свідомості людей про вплив господарської діяльності на довкілля, екологічний аспект став значущим фактором у плануванні та розвитку регіонів. За результатами опитування, «в Україні серед екологічних проблем, якими найбільше переймаються респонденти – забруднення водойм та дефіцит питної води (51,0%), зростання кількості побутових та промислових відходів (45,9%) та забруднення атмосферного повітря (38,1%)» [1].

Еколого-економічні аспекти розвитку регіону пов'язані з балансуванням збереження між навколишнім середовищем та забезпеченням економічного зростання в цьому регіоні. Розвиток регіону з еколого-економічної точки зору є важливою складовою сталого розвитку.

Основні аспекти еколого-економічного розвитку включають:

1. Збалансування використання ресурсів. Важливо забезпечити раціональне використання ресурсів, щоб забезпечити економічний розвиток регіону, не шкодячи довкіллю. Для цього необхідно розробляти та впроваджувати екологічно чисті технології та процеси.

2. Збереження природних ресурсів. Важливо зберегти біорізноманіття та забезпечити сталий розвиток природних ресурсів, таких як ліси, річки, підстави тощо. Для цього необхідно розвивати систему охорони природних ресурсів та контролювати їх використання.

3. Створення робочих місць. Економічний розвиток регіону повинен забезпечувати створення нових робочих місць та підвищення доходів населення. При цьому необхідно забезпечити екологічну безпеку промислових підприємств та контролювати їх вплив на довкілля.

4. Розвиток інфраструктури. Важливо розвивати інфраструктуру регіону, зокрема, транспортну та енергетичну, забезпечувати її екологічну безпеку та використання енергоефективних технологій.

5. Розвиток туризму. Туризм може стати важливою галуззю економіки Прикарпатського регіону. Попри повномасштабне вторгнення окупантів на українські землі – туристична галузь Прикарпаття розвивається та постійно вдосконалює базу маршрутів, гідів та нових ідей для Вуличних музеїв, експонатами яких систематично поповнюються вулиці прикарпатських міст.

Для прикладу, задля покращення якості надання екскурсійних послуг – Туристично-інформаційний центр прикарпатського міста Дрогобича спільно із Трускавецьким інформаційно-курортним центром проводять сертифіковані навчання для гідів регіону.

Такі навчання вкрай потрібні, оскільки сьогодні в Туристично-інформаційний центр міста Котермака відвідувачі звертаються не лишень за екскурсіями, але й інформацією стосовно нових цікавих туристичних маршрутів в регіоні, гідами, які можуть їх провести, цікавляться місцями, де можна смачно перекусити екологічно-чистою їжею прикарпатського краю тощо.

Розвиток регіону потребує уваги до еколого-економічних аспектів, оскільки останні впливають на здоров'я населення та довкілля. На вищому рівні еколого-економічні аспекти розвитку регіону можуть включати в себе такі завдання для негайного вирішення:

1. Оцінка впливу на довкілля. Це включає оцінку впливу на повітря, воду та підстави в регіоні, а також населення та дикорослу флори та фауни. Ця оцінка може бути важливою для забезпечення ефективного управління регіональними ресурсами.

2. Екологічна забудова. Розвиток регіону повинен проводитися в межах забудови, що забезпечує екологічну стійкість та збереження природних ресурсів. Це може включати в себе планування території, дизайн будівель та створення зелених зон.

3. Відновлена енергетика. Розвиток відновлюваної енергетики може бути ключовим еколого-економічним аспектом розвитку регіону. Відновлена енергетика може забезпечити стійкий розвиток, зменшити вплив на довкілля та зменшити витрати на енергетику.

4. Екологічна освіта та свідомість населення. Важливо, щоб місцеве населення розуміло важливість екологічних аспектів розвитку регіону та були готові до змін. Навчання та освіта можуть включати в себе відповідне споживання та відновлювану енергетику.

5. Екологічні інновації. Інновації можуть забезпечити підтримку сталого розвитку та зменшити вплив на довкілля.

Проведені статистичні дослідження показують, що за 2022 рік Львівська область опинилася на 21 місці – одному з останніх місць в екологічному рейтингу серед 25 областей України, набравши лише 2,36 бала. Івано-Франківська область зайняла 14 місце в рейтингу, набравши 8,25 балів. Для порівняння, у 2021 році і Львівська, і Івано-Франківська область займали 16-18 місце. Чернівецька область займає лідерську 2 позицію в екологічному рейтингу за показниками якості повітря, рівень забруднення атмосфери тут щорічно знижується. Для порівняння, у 2021 році область займала 1 місце в рейтингу. За даними екологів, спостерігається скорочення кількості підприємств, які мають дозвіл на викиди забруднювальних речовин в атмосферу. Звалища залишаються головною екологічною проблемою області, але й тут є позитивні зрушення. У 2021 році Чернівці почали заробляти гроші на сортуванні побутових відходів. Тепер сортуванням сміття на Чернівецькому полігоні та подальшою реалізацією вторинної сировини займається ліцензована компанія, яка сплачує податки. Поки що сортування відбувається вручну, але вже цього року планують купити сучасну сортувальну лінію за 8,5 млн грн. [2]. На наступному етапі в обласному центрі збираються встановити контейнери для роздільного збору твердих побутових відходів.

В таблиці 1 наведено основні показники еколого-економічного розвитку областей Прикарпаття у Екологічному рейтингу регіонів України за 2022 рік.

Таблиця 1

Основні показники еколого-економічного розвитку областей Прикарпаття у Екологічному рейтингу регіонів України у 2022 році

Область	Викиди забруднюючих речовин в атмосферу у 2020, т/кв.км	Утворення відходів 1-11 класів небезпеки у 2020р, кг/кв.км	Утворення відходів у цілому (1-4 класів небезпеки), т/кв.км	Обсяг забруднених стічних вод, м.куб / кв.км	Загальний бал / місце
Львівська	6,8	-14,6	55,0	143,0	2,36 / 21
Івано-Франківська	17,0	-10,2	359,0	124,2	8,25 / 14
Чернівецька	26,0	-11,3	-	25,8	19,46 / 2

Джерело: складено на основі даних [2; 3]

Основними екологічними проблемами Львівщини та Івано-Франківщини в рейтинговому дослідженні названо: незаконну вирубку лісу; санітарні рубки понад встановлені законодавством ліміти, забруднення річок, утилізація відходів й екологічні втрати від діяльності гірничої промисловості. Проте одними із пріоритетів Програми охорони навколишнього середовища на 2021–2025 роки на Львівщині визначено розвиток природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Проблемою виявилось й те, що протягом I півріччя 2022 року фінансування природоохоронних заходів у Львівській області не здійснювалось, оскільки щороку на реалізацію природоохоронних цілей та завдань на Львівщині виділяється все менша сума коштів [2].

Однією зі складових еколого-економічного розвитку регіону є збереження біорізноманітності та збалансоване використання природних ресурсів. Навколо біопалива як багатообіцяючого відновлюваного джерела енергії та кліматичної альтернативи викопному паливу вже давно точаться суперечки. Дослідження показали, що розширення світового виробництва біопалива призведе до зменшення ВВП на глобальному рівні з різним впливом на національний або регіональний ВВП. У таких країнах, як Бразилія, Аргентина, Таїланд та Індонезія, спостерігатиметься зростання ВВП, тоді як у таких країнах, як США, Китай та Індія, ВВП впаде.

Однак біопаливо може мати негативний вплив на навколишнє середовище та біорізноманіття через такі причини, як зміна землекористування (наприклад, вирубка лісів) і використання хімічних добрив та пестицидів. Біопаливо також конкурує за ресурси, необхідні для прогодування населення зі змінними моделями споживання, особливо в останні роки, коли маємо переміщення населення з територій ведення бойових дій у західні області України.

Проте розумне використання земельних, водних та лісових ресурсів може піти на користь стійкого розвитку регіону та забезпечення економічного благополуччя на довгий термін.

Також важливим елементом еколого-економічного розвитку є використання відновлювальних джерел енергії, що дозволяє зменшити залежність від імпортованої нафти та газу, зменшити викиди парникових газів та забезпечити стійкий розвиток економіки регіону.

Окремим аспектом еколого-економічного розвитку є забезпечення екологічної безпеки та контроль за викидами забруднюючих речовин. Це можливо за допомогою застосування сучасних технологій та забезпечення ефективної системи моніторингу та контролю за станом довкілля.

Таким чином, розвиток регіону з еколого-економічної точки зору є місцевим завданням, що дозволяє забезпечити економічне зростання та стійкий розвиток, зберігаючи при цьому чистоту навколишнього середовища.

Розвиток Прикарпатського регіону пов'язаний з численними еколого-економічними проблемами, які впливають на економічну, соціальну та екологічну стійкість.

Еколого-економічні проблеми розвитку регіону можуть бути максимально пов'язані з конкретною територією в межах певної області. Але загалом, це можуть бути проблеми, пов'язані з недостатньою ефективністю використання природних ресурсів, забрудненням довкілля, порушенням балансу природних екосистем, а також недостатнім розвитком економіки та інфраструктури.

Одна з основних екологічних проблем Прикарпаття може бути забруднення повітря, води та викиди в атмосферу в результаті промислової діяльності, використання транспорту та інших факторів. Це може мати негативний вплив на здоров'я людей та тварин, а також на екосистему в цілому.

До економічних проблем Прикарпаття може відноситись недостатній рівень інвестицій, обмежені можливості розвитку підприємництва та транспортної інфраструктури, нестабільність економічного середовища, забруднення довкілля, включаючи забруднення повітря, води, що може негативно впливати на здоров'я людей та тварин, знижувати якість продуктів харчування та негативно впливати на екосистеми.

Ці проблеми можуть спричинити недостатній розвиток Прикарпатського регіону, що у свою чергу, може мати негативний вплив на екологію регіону.

Заходи по зменшенню викидів шкідливих речовин і збереження природних ресурсів можуть допомогти зменшити ці проблеми і запобігти руйнуванню екосистеми регіону. В цілому, розв'язання еколого-економічних проблем розвитку регіону на сьогоднішній час є складним завданням, яке потребує спільних зусиль влади, бізнесу та громадськості.

ВИСНОВКИ

Еколого-економічні аспекти розвитку регіону пов'язані зі балансуванням збереження між навколишнім середовищем та забезпеченням економічного зростання в цьому регіоні.

Наша здатність переломити довгострокову тенденцію деградації біорізноманіття залежить від постійної відданості широким міждисциплінарним дослідженням. Науковцями доведено, що «недосконалість на загальнодержавному та регіональному рівнях стратегії, механізмів та інструментів, спрямованих на досягнення збалансованості екологічних та соціально-економічних систем, гальмує процеси переходу до сталого розвитку» [4]. Тому необхідно продовжувати підтримувати фундаментальні дослідження, що стосуються політики, що допомагає сформувати нашу спільну відповідь на загострення глобальної кризи.

Економічний розвиток регіону повинен бути сталим, тобто забезпечити належний рівень економічного зростання, не порушуючи екологічні рівноваги. Для цього необхідно розробляти ефективні плани розвитку, що передбачають захист довкілля та раціональне використання ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічні проблеми в Україні та напрями їх вирішення. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/31-1.pdf>.
2. Екологічний рейтинг областей України 2022 – Focus.ua. URL: <https://focus.ua/uk/ratings/504721-ekologicheskij-rejting-oblastey-ukrainy-2021>.
3. Львівщина посіла одне з останніх місць у рейтингу... URL: <https://varianty.lviv.ua/92568-lvivshchyna-posila-odne-z-ostannikh-mists-v-ekolohichnomu-reitynhu-oblastei-2022-roku>.
4. Шкарупа О.В., Карінцева О.І. Механізм формування та реалізації системи еколого-соціально-економічних показників в умовах екологічно сталого розвитку регіону. *Економіка природокористування і охорони довкілля*: Збірник наук. праць НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. Київ, 2006. С. 368–374.

REFERENCES

1. 1.Ekologichni problemy v Ukraini ta napriamy yikh vyrishennia [Environmental problems in Ukraine and ways to solve them]. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/31-1.pdf> [in Ukrainian]
2. Ekologichnyi reitynh oblastei Ukrainy [Ecological rating of regions of Ukraine]. 2022. Focus.ua. URL: <https://focus.ua/uk/ratings/504721-ekologicheskij-rejting-oblastey-ukrainy-2021> [in Ukrainian]
3. Lvivshchyna posila odne z ostannikh mists u reitynhu [Lviv region took one of the last places in the ranking]. URL: <https://varianty.lviv.ua/92568-lvivshchyna-posila-odne-z-ostannikh-mists-v-ekolohichnomu-reitynhu-oblastei-2022-roku> [in Ukrainian]

4. Shkarupa, O.V., & Karintseva, O.I. (2006). Mekhanizm formuvannia ta realizatsii systemy ekoloho-sotsialno-ekonomichnykh pokaznykiv v umovakh ekolohichno staloho rozvytku rehionu [The mechanism of formation and implementation of the system of ecological, social and economic indicators in the conditions of ecologically sustainable development of the region]. *Ekonomika pryrodokorystuvannia i okhorony dovkilia: Zbirnyk nauk. prats NAN Ukrainy; Rada po vyychenniu produktyvnykh syl Ukrainy*. 368-374. [in Ukrainian]

ABSTRACT

ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE CARPATHIAN REGION

The article examines the main ecological and economic aspects of the development of the Carpathian region, defines the main environmental problems of Lviv region and Ivano-Frankivsk region, and suggests possible ways to overcome them. The main indicators of the ecological and economic development of the Carpathian regions in the Ecological rating of the regions of Ukraine for 2022 are given. It is noted that the Chernivtsi region occupies a leading position in the ecological rating of the regions of Ukraine during 2021–2022. It is substantiated that since the ecological situation in Ukraine as a whole, and in the Carpathian region in particular, is particularly difficult, pollution of the environment, air, water bodies and grants causes irreparable damage to people's health. It has been proven that the relationship between the economy and ecology is becoming more and more obvious and requires an integrated approach to solving this problem. The tasks that require immediate solutions to overcome existing environmental problems in the region are substantiated. Attention is focused on the expediency of using renewable energy sources as an important element of ecological and economic development, which will reduce dependence on imported oil and gas, reduce greenhouse gas emissions and ensure sustainable development of the economy of the Carpathian region. It was emphasized that a separate aspect of ecological and economic development is the provision of environmental safety and control over emissions of pollutants. As a result of the conducted scientific research, it was established that in the future the economic development of the Carpathian region should be sustainable, that is, it should ensure the appropriate level of economic growth without disturbing the ecological balance. Therefore, it is necessary to develop effective development plans that provide for environmental protection and rational use of all available resources.

Key words: environmental problems, the Carpathian region, sustainable economic development, environmental protection, environmental protection, rational nature management.